

Pregledni rad

Prihvaćeno: 27. ožujka 2026.

<https://doi.org/10.20901/pm.63.1.06>

Šestodnevni rat i Jugoslavija: prikazi i interpretacije kroz prizmu *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije*

DANIJEL JURKOVIĆ, KARLO JAGATIĆ

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

U radu se na osnovi jugoslavenskoga tiska te arhivskih dokumenata istražuje tijek Trećega arapsko-izraelskog rata, poznatijeg kao Šestodnevni rat. Rad opisuje službeno stajalište jugoslavenskih vlasti prema tom ratu te način na koji su njegovi ključni događaji prikazani u jugoslavenskom tisku. Jugoslavija je u ratu podržavala arapsku stranu te je, kao dio te politike, prekinula diplomatske odnose s Izraelom. Isti odnos prema ratu imao je i Sovjetski Savez, što upućuje na zaključak da je jugoslavenska politika bila usklađena sa sovjetskom politikom. U kontekstu navedenoga, u radu su obrađeni vodeći dnevni listovi iz Socijalističke Republike Hrvatske (SRH), *Vjesnik* i *Slobodna Dalmacija*. Iz sadržaja tih tiskovina vidljivo je da je način na koji je jugoslavenski tisak opisivao taj rat bio obilježen crno-bijelom optikom, pristrano i otvoreno na strani arapskih zemalja.

Ključne riječi: Izrael, Arapi, Šestodnevni rat, Jugoslavija, Sovjetski Savez, tisak

Uvod

Treći arapsko-izraelski rat, poznat kao Šestodnevni ili Lipanjski rat, odvijao se od 5. do 10. lipnja 1967. godine. Oružani sukob arapske i izraelske strane započeo je napadom Izraela na područje Jordana te Egipta i Sirije. Rat je vođen na teritoriju Egipta, Jordana, Sirije i Izraela, Gaze i Zapadne obale, a završio je pobjedom izraelske vojske.

Neposredni povod ratu bilo je raspoređivanje egipatskih postrojbi u gradu Šarm el-Šeiku na Sinajskom poluotoku. Prisutnost egipatske vojske na tom području onemogućila je prolazak brodova kroz Tiranski tjesnac i Akapski zaljev. Kao posljedica toga, izraelska luka Eilat ostala je izolirana, a službena objava tog događaja uslijedila je 22. svibnja 1967. godine (Bogetić i Životić, 2010, str. 93). Međutim,

uzroci rata bili su dublji, te se može zaključiti da je u redosljedju događaja koji su doveli do rata najvažniji bio blokada Sueskoga kanala za sve izraelske brodove, kao i za sve strane brodove koji su u Izrael prevozili naftu i oružje. Blokadu je provela egipatska vojska (Kasapović, 2016, str. 64). Dodatnu važnost tom događaju dalo je potpisivanje obrambenoga saveza između Egipta i Jordana 30. svibnja 1967., odnosno osam dana nakon službene objave blokade (Zgurić, 2022, str. 156).

Tijekom navedenoga razdoblja, odnosno u danima koji su prethodili ratu, politika Jugoslavije bila je dosljedno na arapskoj strani. Jasan pokazatelj toga jest činjenica da je jugoslavensko državno vodstvo s Josipom Brozom Titom na čelu podržalo egipatsku blokadu izraelske luke Eilat (Bogetić i Životić, 2010, str. 93). Također, u jugoslavenskom je tisku sklapanje vojnoga saveza između Egipta i Jordana dobilo veliku pozornost, pri čemu je taj događaj prezentiran kao ratifikacija “obrambenog saveza”¹ (Zgurić, 2022, str. 156). Beograd i Moskva od jeseni 1966. do ljeta 1967. zauzeli su gotovo identičan stav, smatrajući da su izraelski interesi produžena ruka anglo-američkoga imperijalizma. To potkrepljuje sovjetsko-jugoslavenska podrška egipatskim vanjskopolitičkim inicijativama poput egipatske militarizacije Sinaja, povlačenja OUN-ovih snaga te blokade Akapskoga zaljeva (Žarković, 2024, str. 278).

S druge strane, jugoslavensko je vodstvo posve ignoriralo agresivnu retoriku egipatskih političara prema Izraelu u tim danima. Naime, 16. svibnja 1967. Radio Kairo objavio je poruku prijetećega sadržaja: “Ovo je naša prilika, Arapi, da zadamo Izraelu smrtonosni udarac potpunoga uništenja” (Johnson, 2007, str. 692). Poruka je objavljena samo nekoliko sati nakon što je egipatski predsjednik Gamal Abdel Naser zatražio od OUN-a povlačenje mirovnih snaga sa Sinajskoga poluotoka. Snage OUN-a povukle su se tri dana poslije, odnosno 19. svibnja 1967., a nakon toga egipatski je predsjednik objavio da je njegov “temeljni cilj uništenje Izraela” (*ibid.*). Jugoslavenski je tisak ignorirao navedene prijetnje, a jugoslavensko vodstvo ponašalo se kao da one nisu izrečene.

Jugoslavenska podrška arapskoj strani postala je još izraženija nakon početka rata. Naime, iz zapisnika sa sastanka jugoslavenskoga partijskog vrha od 11. lipnja 1967. može se zaključiti da je sovjetska vojna pomoć arapskim državama stizala preko jugoslavenskoga teritorija. Po svemu sudeći, upućivanje te pomoći bilo je dogovoreno na najvišoj razini, s obzirom na to da je Josip Broz Tito tijekom Šestodnevnoga rata boravio u Sovjetskom Savezu. Dana 8. lipnja 1967. Tito je na telefonski poziv sovjetskoga čelnika Leonida Brežnjeva hitno otputovao službenim zrakoplovom u Moskvu radi usuglašavanja stajališta socijalističkih zemalja prema aktualnom ratnom sukobu. U Moskvu je stigao 9. lipnja s generalima Vladimirom

¹ “Jordan i UAR zaključili obrambeni sporazum”, *Slobodna Dalmacija*, 31. 5. 1967., str. 1.

Popovićem i Đokom Jovanićem (Ridley, 2000, str. 420). Cilj sastanka u Moskvi bio je dogovor zemalja članica Varšavskoga ugovora, uključujući Jugoslaviju, o koordinaciji pomoći poraženim arapskim zemljama. Arapske zemlje pozdravile su okupljanje europskih socijalističkih zemalja, no jugoslavenski angažman u rješavanju bliskoistočne krize bio je umanjen (Jakovina, 2011, str. 59-60).

Neposredno nakon Titova povratka iz Moskve jugoslavensko je partijsko i državno vodstvo donijelo odluku o prekidu diplomatskih odnosa s Izraelom. Odluka je 13. lipnja priopćena izraelskom veleposlaniku u Beogradu (*ibid.*, str. 169-170), a u jugoslavenskom je tisku objavljena dan poslije, 14. lipnja 1967. godine.² Nakon prekida diplomatskih odnosa s Izraelom Jugoslavija je u idućim danima intenzivirala svoju aktivnost u vezi s tim pitanjem. Na njezinu diplomatsku inicijativu Pokret nesvrstanih iznio je prijedlog kojim se zahtijevalo žurno povlačenje izraelskih postrojbi s okupiranih teritorija. Istodobno, Pokret je podržao rezoluciju Vijeća sigurnosti OUN-a o prekidu vatre, no tek nakon što su izraelske snage zauzele strateški važne teritorije, uključujući područje Sueskoga kanala, dolinu rijeke Jordan te Golansku visoravan (*ibid.*, str. 115). Ključni vanjskopolitički cilj Jugoslavije bio je “održavanje Nasera na površini” (Žarković, 2024, str. 279).

Naime, od 1956. Jugoslavija je u OUN-u zauzela jasan stav o rješavanju spora, ističući da Egipat ima suvereno pravo odlučivati o nacionalizaciji Sueskoga kanala (Chapman, 2002, str. 50). Gospodarska razmjena između dviju država u promatranom je razdoblju bila relativno slaba, a značajniji preokret nastupio je nakon Sueske krize 1957. godine. Razdoblje od 1957. do 1967. obilježeno je neujednačenom trgovinskom razmjenom, uz oscilacije u opsegu i strukturi bilateralne suradnje (Perković, 2025, str. 137-140; Bubalo, 2024, str. 461-464). Godine 1967. dvije države sklopile su niz trgovinskih sporazuma o isporukama roba i usluga u vrijednosti od 73,9 milijuna američkih dolara.³

Ciljevi, metodologija i istraživanje

Šestodnevni rat dobio je značajan prostor u jugoslavenskome tisku. Među listovima koji su o njemu izvještavali bio je i *Vjesnik Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske* (dalje: *Vjesnik*) te *Slobodna Dalmacija*, oba dnevnika koja su izlazila u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH). Zbog svoje pozicije i rasprostranjenosti sadržaji objavljeni u oba dnevnika mogu poslužiti kao pokazatelj načina na koji

² “Jugoslavija prekinula odnose s Izraelom”, *Vjesnik*, 14. 6. 1967., str. 1; “Jugoslavija prekinula diplomatske odnose s Izraelom”, *Slobodna Dalmacija*, 14. 6. 1967., str. 1.

³ Hrvatska – Hrvatski državni arhiv (dalje: HR HDA), Savjet za odnose s inozemstvom Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske, *Predlog za pružanje pojačane tehničke pomoći arapskim zemljama (Zavod za međunarodnu tehničku međunarodnu suradnju)*, inv. br. 1409 (16. X. 1967.).

je jugoslavenski politički vrh interpretirao događaje na Bliskom istoku. U tom je kontekstu cilj rada istražiti i interpretirati način na koji je *Vjesnik* prikazivao Šestodnevni rat te kako je odabirom tema, naglašavanjem i prešućivanjem pojedinih informacija reflektirao službeni jugoslavensku vanjsku politiku. Državna novinska agencija Tanjug odigrala je ključnu ulogu u oblikovanju medijskoga diskursa, pri čemu su novinske interpretacije odražavale političke stavove jugoslavenskoga državnog vrha. Istraživanje se temelji na analizi novinskih članaka iz *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije* u razdoblju od svibnja do lipnja 1967., s osobitim naglaskom na intenzitetu izvještavanja između 5. i 14. lipnja 1967. godine.

Analiza jugoslavenskoga tiska u tom kontekstu važan je izvor za razumijevanje načina na koji su međunarodni događaji interpretirani u domaćem javnom prostoru te kako su se kroz medijski diskurs artikulirali politički stavovi i vanjsko-političke pozicije Jugoslavije. U političkom sustavu u kojem je tisak djelovao pod snažnim utjecajem partijskoga vodstva novine su u velikoj mjeri odražavale službene interpretacije međunarodnih događaja, pa njihova analiza omogućuje uvid u način na koji su jugoslavenske vlasti interpretirale i javno predstavljale međunarodne krize, uključujući i Šestodnevni rat. Važnost tiska kao izvora proizlazi i iz činjenice da je dio relevantnoga arhivskog gradiva iz toga razdoblja, osobito sovjetske i jugoslavenske diplomatske dokumentacije, još uvijek djelomično nedostupan istraživačima. U takvim okolnostima novine su kontinuiran i javno dostupan izvor za rekonstrukciju službenih interpretacija i političkih poruka. Istodobno, novinski tekstovi često prenose govore i izjave vodećih političkih aktera, što omogućuje analizu načina na koji su politički stavovi artikulirani i iznošeni u javnom prostoru.

Primjerice, kasniji stavovi o povlačenju izraelskih snaga i pregovorima o statusu teritorija formalizirani su poslije u Rezoluciji Vijeća sigurnosti OUN-a 242 od 22. studenoga 1967. godine.⁴ To pokazuje kako su međunarodne inicijative nastojale regulirati sukob, dok je jugoslavenski tisak oblikovao javnu percepciju izvještavajući selektivno ili iz perspektive jedne strane. Slijedom toga, može se zaključiti da su novinski članci o Šestodnevnom ratu objavljeni u *Vjesniku* i *Slobodnoj Dalmaciji* tijekom promatranoga razdoblja, iako krajnje pristrani i neobjektivni, vrijedan izvor za razumijevanje tadašnje politike Jugoslavije prema Izraelu. Ipak, izvještavanje *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije* ne može se smatrati relevantnim za rekonstrukciju tijekom i ishoda samoga rata, ali je na temelju njega moguće steći vrlo detaljnu sliku o tome kako je jugoslavenski tisak, kao produžena ruka državnoga vrha, pratio događaje od neposrednoga nacionalnog interesa i kako ih je prikazivao javnosti.

⁴ United Nations Digital Library (UNDL), Resolution 242 (1967) / [Rezoluciju potvrdilo Vijeće sigurnosti na sjednici br. 1382], od 22. studenog 1967., Predmet: S/RES/242(1967), odnosi se na postizanje mirnog i prihvaćenog rješenja na Bliskom istoku, <https://digitallibrary.un.org/record/90717?v=pdf>.

U kontekstu dosadašnjih istraživanja jugoslavenske pozicije i narativa prema Šestodnevnom ratu korišteni su relevantni sekundarni izvori iz domaće i inozemne historiografije te objavljeno i neobjavljeno arhivsko gradivo, što omogućuje određenu provjeru i kontekstualizaciju medijskoga diskursa tijekom navedenoga razdoblja.

Tijek Šestodnevnog rata

Rat između Izraela i nekoliko arapskih država vođen u lipnju 1967. bio je znatno kraći od prethodnih. Iako su oružane snage dviju strana bile približno izjednačene, ishod rata presudio je iznenadan izraelski napad utemeljen na strategiji koordinirane i brze operacije. Osim vojne dimenzije, ključnu ulogu odigrala je izraelska obavještajna služba koja je prije sukoba uspjela probiti egipatske vojne šifre, što joj je omogućilo uvid u položaje vojnih snaga i praćenje komunikacija prije početka sukoba (Sirrs, 2010, str. 97). Napad izraelskih snaga poznat pod nazivom *Moked* započeo je 5. lipnja 1967. godine. Nakon uspješno izvedenoga napada na egipatsko zrakoplovstvo uslijedio je frontalni napad izraelske vojske na Egipat (Babić, 1988, str. 58-62).

Usporedno s time izraelske su snage dan poslije, odnosno 6. lipnja 1967., uništile glavninu jordanskoga zrakoplovstva i zauzele Istočni Jeruzalem, dok su sljedećega dana, odnosno 7. lipnja 1967., okupirale zapadnu obalu rijeke Jordan (Bregman, 2016, str. 94-96). Nakon što je slomila egipatski i jordanski otpor, izraelska se vojska usmjerila na sirijske snage. Od 7. do 10. lipnja 1967. izraelske su postrojbe uništile glavninu sirijskih snaga na Golanskoj visoravni i zauzele grad Kuneitru, čime je rat praktički okončan. U tih šest dana poginulo je više od 10 000 Arapa, dok je Izrael izgubio oko 700 vojnika i samo 36 zrakoplova, nasuprot 469 uništenih arapskih zrakoplova (Oren, 2002, str. 305-306). Nakon završetka rata teritorij koji su nadzirale izraelske snage proširio se s oko 20 000 na više od 88 000 četvornih kilometara. Nakon rata i dalje se vodio sukob niskoga intenziteta, rat iscrpljivanja, a Sinajska pustinja, Golanska visoravan te Zapadna obala (Judeja i Samarija) postale su tampon-zone. Izrael je ratom učvrstio svoj status vodeće vojne sile na Bliskom istoku, zauzevši Judeju i Samariju, Golansku visoravan, Pojas Gaze te Sinaj do Sueskoga kanala. Osim Sinajskoga poluotoka, preostala su u ratu osvojena područja i dalje pod izraelskom upravom, pri čemu Sjedinjene Američke Države (SAD) i Izrael oko dvije trećine tih teritorija smatraju dijelom izraelskoga suvereniteta, dok ih većina međunarodne zajednice i dalje kvalificira kao okupirana područja (Kasapović, 2016, str. 264). Simbolički najvažnije bilo je zauzimanje Jeruzalema s Hramskom gorom, čime je Izrael stekao četiri puta više teritorija od onoga predviđenog OUN-ovim planom iz 1947. godine. Zbog toga je Vijeće sigurnosti OUN-a donijelo rezoluciju kojom se Izrael poziva na povlačenje s novoosvojenih područja,⁵ a ulo-

⁵ Hrvatska – Hrvatski državni arhiv (dalje: HR-HDA), *Fond Centralni komitet Saveza komunističke Hrvatske (CK SKH)*, serija D-dokumentacija, spis pov. 117., Reagirana na poruke pred-

gu posrednika u rješavanju krize na Bliskom istoku nakon rata preuzela je jugoslavenska diplomacija. No problem je bio u tome što je ona stupila u kontakt sa svim važnijim državama, kako je detaljno opisano u izvješću, no izravnu komunikaciju s Izraelom uspjela je uspostaviti tek preko belgijskih posrednika. Istodobno je bila prisiljena zauzeti kompromisnu poziciju, predlažući rješenje prema kojem bi se Izrael povukao s okupiranih teritorija, a arapske države priznale njegovo pravo na postojanje.⁶

Važno je istaknuti da je nakon Šestodnevnoga rata izraelska vlada ponudila jordanskom kralju Huseinu povratak svih osvojenih područja u zamjenu za priznanje i mir. Međutim, izraelski prijedlog nije usvojen jer je Arapska liga te godine usvojila točku poznatu pod nazivom “trostruko ne” prema kojoj ni jedna arapska država ne priznaje Izrael, ne ulazi u pregovore s Izraelom niti pristaje na mir s Izraelom (Kissinger, 2023, str. 246; Havel, 2015, str. 273). Na privremenoj liniji razgraničenja između Izraela i Egipta na Sinajskom poluotoku patrolirale su mirovne snage OUN-a, koje su najvećim dijelom činili jugoslavenski i indijski vojni kontingenti (Bogetić i Životić, 2010, str. 55).

Stajalište Jugoslavije prema Šestodnevnom ratu

Tijekom Prvoga arapsko-izraelskog rata Jugoslavija je pružala vojnu pomoć Izraelu, a ubrzo su uspostavljeni politički i gospodarski odnosi između dviju država (Vrba, 2020; Mates, 1976, str. 272). No s razvojem politike nesvrstanosti jugoslavensko se vodstvo sve čvršće povezivalo s arapskim zemljama, što je najvidljivije bilo iz iznimno bliske suradnje Tita i Nasera od sredine 1950-ih (Pirjevec, 2012, str. 451; Mates, 1976, str. 142-143). Sueska kriza 1956. tako je označila prekretnicu u jugoslavenskoj vanjskoj politici prema Izraelu, koja je od tada sve više otvoreno podržavala arapske interese (Bogetić i Životić, 2010, str. 58). Upravo se zbog toga Šestodnevni rat može smatrati zaokretom u odnosima između Izraela i Jugoslavije, jer je Jugoslavija tijekom toga rata prekinula diplomatske odnose s Izraelom. Tim događajem otvoreno je novo razdoblje odnosa između Jugoslavije i Izraela koje je trajalo sve do raspada jugoslavenske države 1991. godine. Naime, nakon tog događaja diplomatski odnosi između dviju država više nisu obnavljani (*ibid.*, str. 93, 172).

Prekidom diplomatskih odnosa formalizirani su prije izraženi protuizraelski stavovi i institucionaliziran neprijateljski odnos Jugoslavije prema Izraelu. Naime, Tito je u svom govoru od 17. svibnja 1967. naglasio da međunarodnu krizu na Bli-

sjednika Tita o krizi na Bliskom istoku, Dopis Komisije CK SKJ za međunarodne veze od 9. X. 1967., inv. br. 220., zamjenik načelnika Luka Soldić dostavlja materijal Miku Tripalu, tajniku IK CK SKH, 41.

⁶ HR-HDA, CK SKH, serija D-dokumentacija, spis pov. 117., inv. br. 220., 23.

skom istoku predvodi Izrael time što prijeti Egiptu i Siriji,⁷ odnosno UAR-u. Tri tjedna poslije, odnosno prvoga dana sukoba, Tito je u svome govoru od 5. lipnja 1967. otišao i korak dalje izjavivši da “Vlada i narodi SFRJ izražavaju punu podršku UAR i ostalim arapskim zemljama u njihovom suprotstavljanju agresiji i učiniće sve da pomognu njihovu pravednu borbu”.⁸ Navedenim govorom Jugoslavija je zauzela jasnu stranu u budućem sukobu i otvoreno se svrstala protiv Izraela. Tito je 6. lipnja 1967. u jugoslavensko-bugarskim konzultacijama oko zbivanja na Bliskom istoku u razgovoru s Todorom Živkom, generalnim tajnikom CK KP Bugarske, ustanovio da: “Mi ne možemo voditi borbu protiv imperijalizma samo riječima, već moramo učiniti i nešto opipljivo; tu borbu moramo pomagati i politički, i materijalno, i moralno” (Bogetić, 2008, str. 100).

Načelno stajalište Jugoslavije prema događajima na Bliskom istoku, osim bliskošću jugoslavenskoga i egipatskoga predsjednika, bilo je uvjetovano još jednim važnim čimbenikom. Naime, odnos Jugoslavije prema Izraelu tijekom Šestodnevno noga rata bio je u znatnoj mjeri uvjetovan stavovima Sovjetskoga Saveza. Najjasniji pokazatelj usklađenosti sovjetske i jugoslavenske politike u tom razdoblju bio je vremenski koordiniran prekid diplomatskih odnosa s Izraelom. Tijekom Šestodnevno noga rata Sovjetski Savez i niz socijalističkih država pod njegovim utjecajem, poput Čehoslovačke, Mađarske i Poljske, prekinuli su diplomatske odnose s Izraelom, a njihov je primjer potom slijedila i Jugoslavija. Štoviše, Tito je bio prvi koji je javno osudio izraelsku vojnu akciju, čime je jasno pokazao promjenu jugoslavenskih vanjskopolitičkih prioriteta. U odnosu na prethodno razdoblje jugoslavenska vanjska politika nije pokazivala strah od toga da bi se njezine ključne odluke mogle protumačiti kao prosovjetske. Promatrano s te strane, odluka o prekidu diplomatskih odnosa s Izraelom važna je prvenstveno zato što je imala karakter strateškoga približavanja Sovjetskom Savezu. Naime, izraelska je vlada tu odluku opisala kao “znak približavanja Jugoslavije Sovjetskom Savezu, odnosno kao njeno vraćanje u sovjetsku sferu utjecaja” (Lebl, 2001, str. 62). Retrospektivno promatrano, ocjena izraelske vlade može se prihvatiti kao točna jer se u konkretnom slučaju radilo o visokoj usklađenosti jugoslavenske vanjske politike s prioritetnim stajalištima Sovjetskoga Saveza.

S tim u vezi potrebno je naglasiti da usklađenost sa sovjetskom politikom o pitanju Izraela nisu pokazale čak ni pojedine članice Varšavskoga sporazuma, primjerice Rumunjska. Premda je Rumunjska, za razliku od Jugoslavije, bila članica Varšavskoga sporazuma i Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć (SEV), odbila je prekinuti diplomatske odnose s Izraelom. Ta odluka rumunjskoga vodstva bila je posve prešućena jugoslavenskoj javnosti, te je samim time na području bivše Jugoslavije ostala uglavnom nepoznata.

⁷ “Tito ponovno izabran za predsjednika Republike”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 5. 1967., str. 1.

⁸ “Tito: Puna podrška arapskim zemljama”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

Međutim, u zatvorenim krugovima jugoslavenskoga vrha odnos Rumunjske prema Izraelu bio je tema od visokoga interesa, te je zato detaljno analiziran. Neposredan je dokaz za to zapisnik sa zajedničkoga sastanka Predsjedništva i Izvršnoga komiteta Centralnoga komiteta Saveza komunista Jugoslavije (IK CK SKJ) održanoga 11. lipnja 1967. u Beogradu. Na tom sastanku jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito objasnio je odnos Rumunjske prema Izraelu time što se u rumunjskom partijskom i državnom vodstvu nalazio velik broj dužnosnika židovskoga porijekla. Prema tekstu toga zapisnika, Tito je izjavio da:

držanje Rumuna za čitavo vrijeme trajanja sjednice je bilo više nego čudno. Ne znam kakav im je povod, šta sve stoji iza toga. Ja imam izvjesno objašnjenje, iako je o tome nezgodno govoriti. U njihovom rukovodstvu ima i Jevreja, tu je Maurer, Bodnaroš. (...) Rumuni imaju stav koji je sličan stavovima Zapada, koji bi htio na svaki način, smatrajući da je za to prvi put došla prilika, da se otarase Nasera. Raz[u]mije se, poslije njega i drugih, ali prvo Nasera, jer on danas predstavlja oličenje otpora tim imperijalističkim snagama. (Simić i Despot, 2010, str. 216)

Ion Gheorghe Maurer bio je rumunjski premijer, dok je Emil Bodnăraş, časnik rumunjske vojske i sovjetski agent, bio jedan od najutjecajnijih članova Politbiroa Rumunjske komunističke partije (*ibid*, str. 215-216).

Titova izjava o etničkom porijeklu istaknutih rumunjskih političara važan je pokazatelj politike koju je vlast u Jugoslaviji vodila ne samo prema Izraelu kao državi nego i prema Židovima kao narodu. Naime, na osnovi navedene izjave može se zaključiti da je Tito smatrao Izrael svojevrsnom “produženom rukom” Zapada na Bliskom istoku i da je, samim time, prisutnost političara židovskoga porijekla na vodećim položajima u socijalističkim državama doživljavao kao sigurnosnu prijetnju tim državama. Osim te Titove izjave, još je jedan dokaz za takav zaključak zapisnik razgovora koji su Tito i rumunjski ministar vanjskih poslova Corneliu Mănescu vodili 16. lipnja 1967., odnosno neposredno nakon završetka Šestodnevnoga rata. Tom prilikom Tito je izjavio da se u vanjskopolitičkim promišljanjima mora “rasuđivati komunistički” (Žarković, 2024, str. 288-289), što je bila jasna poruka da je Rumunjska u slučaju Izraela odustala od toga načela.

Zaključno uz navedene Titove kritike rumunjske politike prema Izraelu, u vodstvu Jugoslavije nije bilo dužnosnika židovskoga porijekla, a pogotovo ne dužnosnika koji bi se izjašnjavali kao Židovi. Vjerojatno je zbog toga Tito etničko porijeklo rumunjskih političara istaknuo kao ključni razlog “antisocijalističke” politike Rumunjske prema Bliskom istoku.

Unatoč tomu što je Tito izrazito kritizirao rumunjsku politiku prema Izraelu, bilo bi pogrešno smatrati da odluka o prekidu diplomatskih odnosa s Izraelom i o pomoći arapskim zemljama nije prošla bez otpora u jugoslavenskom vodstvu. Do-

stupni podaci jasno pokazuju da se niz istaknutih jugoslavenskih političara protivio politici prekida diplomatskih odnosa s Izraelom. Također, dio jugoslavenskoga vodstva kritizirao je i Titov odlazak u Sovjetski Savez bez prethodnih konzultacija s ostalim članovima jugoslavenskoga vrha, kao i Titovu dozvolu sovjetskom zrakoplovstvu za prelet preko jugoslavenskoga teritorija. Najglasniji kritičar takve politike bio je Mijalko Todorović. Njegova stajališta prema tom pitanju uglavnom su slijedili republički kadrovi iz Srbije, Makedonije te Bosne i Hercegovine (Lebl, 2001, str. 62).

Prema sovjetskim diplomatskim izvorima, Mijalko Todorović bio je svojevrsni glasnogovornik Edvarda Kardelja (Simić i Despot, 2010, str. 239), što je u konkretnom slučaju značilo da je preko Todorovića progovarao zapravo Kardelj. Procjena sovjetske diplomacije može se prihvatiti kao točna, jer je i Kardelj bio jedan od vodećih jugoslavenskih političara koji su kritizirali Titovu politiku prema Izraelu. On i Vladimir Bakarić, vodeći političar iz Hrvatske, smatrali su da Titova politika glede Izraela nije u skladu s interesima Jugoslavije kao neovisne države (Pirjevec, 2012, str. 518).

Osim Mijalka Todorovića, od istaknutih političara iz Srbije kritičari prekida diplomatskih odnosa s Izraelom bili su Koča Popović i Marko Nikezić, kao i Veljko Mićunović, jedan od najdugovječnijih crnogorskih političara s boravištem u Beogradu (Lebl, 2001, str. 50). Mićunovićevo mišljenje o tom pitanju bilo je veoma značajno jer je on u jugoslavenskom vodstvu imao status svojevrsne “sive eminencije” jugoslavenske diplomacije i vodećega stručnjaka za Sovjetski Savez među jugoslavenskim političarima. Naime, konzultacije i dogovor o odlasku u Moskvu obavljani su u užem krugu članova Predsjedništva SKJ, bez sastanka s državno-partijskim vrhom, uz ignoriranje ključnih jugoslavenskih institucija i bez prisutnosti Marka Nikezića, državnoga tajnika za vanjske poslove. Političari iz Makedonije koji su kritizirali prekid diplomatskih odnosa s Izraelom bili su predratni makedonski komunisti Lazar Koliševski i Krste Crvenkovski, koji su posebno kritizirali Titov odlazak u Moskvu u lipnju 1967. na sjednici Predsjedništva SKJ i Izvršnoga komiteta Centralnoga komiteta Saveza komunista Jugoslavije (IK CK SKJ) 11. lipnja (Žarković, 2024, str. 280). Od političara iz Bosne i Hercegovine najglasniju kritiku politici koju je zagovarao Tito uputio je Nijaz Dizdarević (Tripalo, 1990, str. 106).

Glavna rasprava o prekidu diplomatskih odnosa s Izraelom vođena je iza zatvorenih vrata 12. lipnja 1967. godine. U raspravi su dva čimbenika presudila u Titovu korist. Titov autoritet, ali i upozorenje da će “morati da odu oni koji se ne slažu sa takvom linijom” (Simić i Despot, 2010, str. 219). Titovo upozorenje bilo je odraz činjenice da je on na svojoj strani imao argument sile, odnosno vojsku. Naposljetku, izdvojena mišljenja o pitanju odnosa prema Izraelu, odnosno Sovjetskom Savezu po običaju nisu dospjela u javnost (Bogetić i Životić, 2010, str. 518-519).

Izvjestavanje *Slobodne Dalmacije* i *Vjesnika* o Šestodnevnom ratu

U jugoslavenskom je tisku tema Bliskog istoka u razdoblju prije početka Šestodnevnoga rata bila prisutna u značajnoj mjeri. Bila je obilježena crno-bijelom optikom, pri čemu je jugoslavenski tisak bio odraz političkih stajališta jugoslavenskoga državnog vrha.⁹ U svibnju 1967. članci u *Slobodnoj Dalmaciji* prikazivali su egipatsku vojsku kao visokokvalitetnu oružanu silu. Konkretno, u člancima je isticano da je UAR poduzeo više obrambenih mjera u vidu preventivnih napada kako bi onemogućio izraelske napade na Siriju te da su dvije vlade koordinirale svoje odluke u slučaju izraelskog napada na Siriju, ugrožavanja njezina teritorija te koncentracije izraelskih trupa na demarkacijskoj liniji prema Siriji.¹⁰ Ujedno je javnost obaviještena o egipatskoj avijaciji koja je bombardirala *najamničke trupe* na saudijskom teritoriju,¹¹ dok je irački ministar vanjskih poslova Adnan Pachachi javno podržao svaku pomoć svoje države Siriji.¹² Sva tri izvještaja bila su preuzeta iz Kaira.

Idući broj *Slobodne Dalmacije* prenosio je izvještaj iz Damaska da su “sirijske oružane snage stavljene u stanje maksimalne borbene pripravnosti”,¹³ te da i druge arapske zemlje izražavaju spremnost da priteknu u pomoć Siriji, i to Libanon, Irak i Kuvajt, dok Jordan i Saudijska Arabija nisu zauzeli takav stav. Vrijedi istaknuti i činjenicu da je međunarodne granice od Gaze do Akapskog zaljeva nadzirao jugoslavenski bataljun u sastavu UNEF-a.¹⁴ Tito je 17. svibnja 1967. ponovno izabran za predsjednika Republike, a u svom govoru posebno se osvrnuo na međunarodnu krizu na Bliskom istoku koju je prouzročio Izrael prijetnjama Siriji i UAR-u.¹⁵

Nadalje, pripreme za eskalaciju sukoba mogu se pratiti na temelju zahtjeva Mohameda Rijada, ministra vanjskih poslova UAR-a, da se trupe OUN-u na egipatskom teritoriju i u sektoru Gaze povuku, dok je Izrael od U Thanta, generalnoga tajnika OUN-a, tražio suprotno, odnosno da se vojska ne povlači sa Sinaja. Radilo se o 4000 ljudi upućenih na Sinaj 1956., a kontingent se sastojao od vojnika iz Brazila, Danske, Indije, Jugoslavije, Kanade, Norveške i Švedske. Egipatske trupe zauzele su poziciju na granici s Izraelom od Rafaha do Akapskog zaljeva, dok su se mirovne snage OUN-a evakuirale s tog područja, te su se prvi put od 1961. i završetka

⁹ “Oštra osuda američke politike”, *Slobodna Dalmacija*, 4. 5. 1967., str. 1.

¹⁰ “Egipatska armija u ratnoj pripravnosti”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 5. 1967., str. 1.

¹¹ “Egipatska avijacija bombardirala najamničke trupe u Đizanu”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 5. 1967., str. 1.

¹² “Irak će pružiti Siriji svaku pomoć”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 5. 1967., str. 1.

¹³ “Sirijska vojska u stanju maksimalne borbene pripravnosti”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 5. 1967., str. 1.

¹⁴ Isto.

¹⁵ “Tito ponovno izabran za predsjednika Republike”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 5. 1967., str. 1.

Sueske krize izraelske i egipatske snage našle jedna nasuprot drugoj. Nadalje, Huari Bumedijen, predsjednik Revolucionarnoga vijeća Alžira, javno je istaknuo bezrezervnu podršku Siriji te u svom govoru naglasio mobilizaciju oružanih snaga, radikalizaciju i jačinu vojnoga kapaciteta vlastite države.¹⁶ Već sutradan je zabilježen izvještaj da je U Thant obavijestio Generalnu skupštinu o povlačenju snaga OUN-a s Bliskog istoka, njih 3400, s obzirom na to da se radilo o suverenitetu vlade UAR-a nad vlastitim teritorijem. Veleposlanici Jugoslavije i Indije žestoko su prosvjedovali zbog te odluke, a jedinice Palestinske oslobodilačke organizacije okupirale su Pojas Gaze, što je dovelo do prekida prometa između Gaze i ostatka egipatskoga teritorija.¹⁷ Ključna je vijest bila da je i sovjetska vlada izrazila podršku UAR-u i drugim arapskim zemljama.¹⁸

Nadalje, na Sinaju se nalazio kontingent Jugoslavenske narodne armije (JNA) koji se trebao vratiti u Jugoslaviju, a pretpostavljalo se da bi to moglo biti 19. lipnja ili čak i prije.¹⁹ Jugoslavenski tisak piše o pojačanoj mobilizaciji vojnika, pa se tako navodi da je Sirija stavila u borbenu pripravnost više od 250 000 ljudi iz jedinica dobrovoljne civilne *narodne armije* te da su Alžir i Kuvajt ponudili Egiptu da svoje vojne jedinice rasporede na Sinaj radi pojačane obrane od mogućega izraelskog napada. Ujedno su iračke kopnene i zrakoplovne snage stavljene u pokret prema položajima koje su trebale zauzeti u Siriji, dok je Jordan odobrio ulazak iračkih snaga na svoj teritorij.²⁰ Sljedećih dana do eskalacije ratnoga sukoba prevladavale su vijesti o tome da Izrael traži od Sjedinjenih Država aktivniji angažman i podršku,²¹ da sve veći broj zemalja podržava zahtjev Egipta da mu se osigura suverenitet nad ulaskom u Akapski zaljev te da je UAR odlučan u obrani svojega suvereniteta.²² Izraelsko ministarstvo vanjskih poslova iznijelo je tri uvjeta da se stanje na Bliskom istoku ponovno normalizira: deblokada Akapskoga zaljeva od strane UAR-a, jer se nastavak blokade neće tolerirati, smanjivanje koncentracije vojnika na Sinaju i prestanak diverzantskih akcija protiv Izraela.²³ Dana 26. svibnja 1967. u Jugoslaviji je održana sjednica Odbora za vanjske poslove i međunarodne odnose Savezne skupštine pod predsjedanjem Veljka Mićunovića na kojoj je Mišo Pavićević, zamjenik

¹⁶ "Koncentracije trupa na granicama", *Slobodna Dalmacija*, 19. 5. 1967., str. 1.

¹⁷ "Trupe UN povlače se sa Sinaja i iz Gaze", *Slobodna Dalmacija*, 20. 5. 1967., str. 1.

¹⁸ "Akapski zaljev zatvoren za izraelske brodove", *Slobodna Dalmacija*, 24. 5. 1967., str. 1.

¹⁹ "Odred JNA na Sinaju vraća se uskoro u zemlju", *Slobodna Dalmacija*, 25. 5. 1967., str. 1;

"Odred JNA stigao je u Jugoslaviju, riječku luku", *Slobodna Dalmacija*, 16. 6. 1967., str. 1;

"Odred JNA stigao u domovinu", *Slobodna Dalmacija*, 17. 6. 1967., str. 1, 3.

²⁰ "Prvi brodovi prošli kroz Tiranski tjesnac", *Slobodna Dalmacija*, 26. 5. 1967., str. 3.

²¹ "Izrael traži od USA aktivniju podršku", *Slobodna Dalmacija*, 27. 5. 1967., str. 1.

²² "UAR odlučna u obrani svog suvereniteta", *Slobodna Dalmacija*, 27. 5. 1967., str. 1.

²³ "Tri uvjeta Tel Aviva", *Slobodna Dalmacija*, 27. 5. 1967., str. 1.

državnoga tajnika za vanjske poslove, istaknuo da jugoslavenska vlada “osuđuje politiku pritiska koji se vrši na UAR, Siriju i druge arapske zemlje i da podržava njihove napore da očuvaju nezavisnost, suverenitet i mir u tom dijelu svijeta, (...) što se tiče Akapskog zaljeva, smatra da je UAR postupio u skladu sa svojim suverenim pravima i interesima svoje sigurnosti”.²⁴ *Slobodna Dalmacija* u istom je tonu prenijela Naserovu izjavu: “Tiranski tjesnac spada u egipatske teritorijalne vode, da je nad njim uspostavljen egipatski suverenitet i da to nikakva sila ne može izmijeniti. (...) koraci koje je UAR poduzela u posljednje dvije sedmice ne predstavljaju agresiju ili nešto slično tome, nego su to mjere za sprečavanje agresije.”²⁵

U razdoblju od 5. do 14. lipnja 1967. *Vjesnik* i *Slobodna Dalmacija* najintenzivnije su pratili tijekom Šestodnevnog rata, pri čemu datum 14. lipnja označuje i trenutak objave vijesti o prekidu diplomatskih odnosa Jugoslavije s Izraelom. Od toga dana Izrael je u službenom jugoslavenskom diskursu bio tretiran kao neprijateljska država, što se jasno odrazilo u dodatnom zaoštavanju retorike jugoslavenskih tiskovina. U drugoj polovici lipnja 1967. negativni napisi o Izraelu u *Vjesniku* i *Slobodnoj Dalmaciji* bili su zaoštreni do te razine da je dr. Leo Singer, predsjednik Židovske općine Zagreb, iznio tvrdnju kako “u Hrvatskoj štampa piše ekstremno o Izraelu, što može pothranjivati antižidovski stav”.²⁶ Od početka Šestodnevnoga rata Židovi u Zagrebu bili su u izrazito teškom položaju. Prema nekim podacima, pozivani su u Gradski komitet gdje im je “objašnjavano” da su “Židovske općine potencijalne agenture a svaki Židov potencijalni agent Izraela” (Lebl, 2001, str. 74).

Jugoslavija je, kao članica Pokreta nesvrstanih, podržala Rezoluciju Vijeća sigurnosti OUN-a 233 od 6. lipnja 1967. koja je jednoglasno usvojena i kojom se poziva na hitan prekid vojnih aktivnosti²⁷ te Rezoluciju 234 od 7. lipnja 1967. kojom se zahtijevalo trenutačno primirje između sukobljenih strana.²⁸ Inicijative Vijeća sigurnosti OUN-a, kao i inicijative Pokreta nesvrstanih, nastavljene su tijekom i nakon rata, a u raspravama su dominirale teme poput povlačenja izraelskih postrojbi s okupiranih područja, internacionalizacije grada Jeruzalema i uspostave tampon-zona.

²⁴ “Osuda politike pritiska na arapske zemlje”, *Slobodna Dalmacija*, 27. 5. 1967., str. 1.

²⁵ “Naser: UAR će odlučno braniti suverenitet nad Tiranskim tjesnacem”, *Slobodna Dalmacija*, 29. 5. 1967., str. 1.

²⁶ “Jugoslavija prekinula odnose s Izraelom”, *Vjesnik*, 14. 6. 1967., str. 1; “Jugoslavija prekinula diplomatske odnose s Izraelom”, *Slobodna Dalmacija*, 14. 6. 1967., str. 1.

²⁷ United Nations Digital Library (UNDL), Resolution 233 (1967) / [Rezoluciju potvrdilo Vijeće sigurnosti na sjednici br. 1348], od 6. lipnja 1967., Predmet: S/RES/233(1967), <https://digitallibrary.un.org/record/90711?ln=en&v=pdf>.

²⁸ (UNDL), Resolution 234 (1967) / [Rezoluciju potvrdilo Vijeće sigurnosti na sjednici br. 1350], od 7. lipnja 1967., Predmet: S/RES/234(1967), zahtijeva da dotične vlade prekinu vatru i obustave vojne aktivnosti na Bliskom istoku, <https://digitallibrary.un.org/record/90712?v=pdf>.

No unatoč međunarodnim nastojanjima za smirivanje sukoba jugoslavenski tisak izvještavao je jednostrano.²⁹ Primjerice, 30. lipnja prenesen je i izvještaj iz Kaira o incidentu na Sueskom kanalu u kojem su izraelski vojnici ubili egipatskoga kape-tana i mornara, a koji je označen kao najozbiljniji incident od stupanja primirja na snagu 11. lipnja 1967. godine.³⁰

Šestodnevni rat u *Vjesniku* i *Slobodnoj Dalmaciji* interpretiran je kao agresija Izraela na okolne arapske države. Na naslovnici u utorak 6. lipnja 1967. *Vjesnik* je donio veliki naslov – “Tito: Dužnost je OUN, kao i svih vlada i miroljubivih snaga u svijetu, da zaustave izraelsku agresiju”, dok se u tekstu objašnjenja iznosi da je UAR pretvorila u opasna bojišta s obzirom na to da se operacije vode na Sinajskom poluotoku te na jordansko-sirijskoj granici.³¹ Kako se navodi, ratno zrakoplovstvo Izraela započelo je u sedam sati ujutro po jugoslavenskom vremenu s bombardiranjem nekih ključnih strateških točaka poput Sueskoga kanala, područja Kaira, glavnog grada Jordana Amana, aerodroma u Damasku, dok su i arapske snage napale izraelski teritorij na više mjesta. Ono što se prenijelo netočno, iako je bila riječ o izvještajima iz Kaira, jest tvrdnja da prvi zračni napad nije bio uspješan te da je izraelsko ratno zrakoplovstvo pretrpjelo goleme gubitke. Subjektivno izvještavanje nastavilo se i poslije, pa se tako navodilo kako je Izrael izgubio više od stotinu zrakoplova iako su stvarni gubici tijekom cijeloga rata iznosili trećinu manje od toga.³² *Slobodna Dalmacija* piše kako je izraelski list *Maariv* prenio da je oboreno ili uništeno 120 egipatskih aviona te da je uništena zrakoplovna baza kod El Ariša, pri čemu izvori navedenih podataka nisu bili specificirani.³³

Djelomično se točno navodilo da su se borbe vodile na tri područja: egipatsko-izraelska granica te dva sektora kod granice između Sirije i Izraela.³⁴ Borbe su se, naime, vodile i s Jordanom.³⁵ Povodom izbijanja sukoba predsjednik Josip Broz Tito kazao je 5. lipnja sljedeće:

²⁹ “Počela debata o rezoluciji nesvrstanih”, *Vjesnik*, 30. 6. 1967., str. 1-2.

³⁰ “Težak incident na Sueskom kanalu”, *Vjesnik*, 30. 6. 1967., str. 1.

³¹ “Tito: Dužnost je OUN, kao i svih vlada i miroljubivih snaga u svijetu, da zaustave izraelsku agresiju”, *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 1; “Tito: Puna podrška arapskim zemljama”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

³² “U ponedjeljak ujutro počele žestoke borbe između izraelskih i arapskih snaga”, *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 1; “Odbijen izraelski napad na Sinajski poluotok”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

³³ “Neprijateljstva na granicama se proširuju”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 2.

³⁴ “Tito: Dužnost je OUN, kao i svih vlada i miroljubivih snaga u svijetu, da zaustave izraelsku agresiju”, *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 1; “Tito: Puna podrška arapskim zemljama”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

³⁵ “Borbe na tri fronta”, *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2.

Vlada UAR je u isto vrijeme sa svoje strane poduzimala korake da se izbjegne oružani sukob i pristupi traženju mirnog rješenja, zbog čega se obratila i Vijeću sigurnosti. Dok su se na raznim stranama u OUN i izvan nje, ulagali veliki naponi da se obezbijedi mir na ovom području Izrael je otpočeo vojne operacije, kako bi silom oružja nametnuo svoju volju. Time Izrael preuzima na sebe svu odgovornost za izbijanje ratnog sukoba i za sve nesagledive posljedice koje iz ovog proističu po mir u svijetu. Izraelska agresija mora biti zaustavljena. To je dužnost OUN, kao i svih vlada i miroljubivih snaga u svijetu.³⁶

Iz navedenoga je vidljiv Titov stav, ali i stav "cijeloga" jugoslavenskog vrha, s obzirom na to da se u izlaganju koristio množinom, govoreći u ime jugoslavenske vlade. U nastavku govora jugoslavenski predsjednik uputio je apel svim svjetskim vladama da se bez odgode uključe u zajednički pothvat. Na istoj stranici predstavljen je izvještaj Vijeća sigurnosti o oružanom sukobu između Izraela i arapskih zemalja koji je počeo dan prije u 15 sati i 21 minutu po jugoslavenskom vremenu. Osim što su tražili prekid oružanoga sukoba, u OUN-u su pokušavali ustanoviti tko je započeo rat. Glavni tajnik obavijestio je Vijeće sigurnosti da trenutačno ne može saznati, prema svojem izvoru u OUN-u, tko je započeo sukob.³⁷ Na iduće dvije stranice broja donosi se pregled ratnih zbivanja s opisom bitke za Jeruzalem, sirijskih napada te izraelskoga bombardiranja Amana,³⁸ dok je u idućem članku Faik Dizdarević, dopisnik Tanjuga iz Kaira, naveo da je Kairo u mraku, ali da vladaju red i mir i da su ljudi uzbuđeni, da se očekuje ofenzivno djelovanje arapskih zemalja te da Zapad na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama i Velikom Britanijom treba izabrati između naredbe Izraelu da prekine s napadima i rizika da izgube sve interese u arapskom svijetu.³⁹ Na istoj stranici vladao je velik optimizam, poput naslova da je oboreno 158 izraelskih aviona već u prvom danu.⁴⁰

Vjesnik je prenio izjavu predstavnika izraelske vojske Jichaka Rabina koju je dao za agenciju Reuters. Izjava je pročitana u noći s ponedjeljka na utorak tijekom konferencije za tisak na kojoj je priopćeno kako su izraelske snage prvoga dana operacije uništile 374 neprijateljska zrakoplova, dok ih je još 34 vjerojatno uništeno. Također je potvrđeno da su izraelske postrojbe ušle na egipatski teritorij na području Sinaja te zauzele nekoliko strateški važnih položaja. Prema Rabinovu

³⁶ "Izjava predsjednika Tita", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 1; "Tito: Puna podrška arapskim zemljama", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

³⁷ "Prvi znak sukoba: izraelski avioni nad Gazom", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 1.

³⁸ "Borbe na tri fronta", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2; "Neprijateljstva na granicama se proširuju", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 2.

³⁹ "Kairo u mraku", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2; "Kairo je u ratu, ali panike nema", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 2.

⁴⁰ "Oboreno 158 izraelskih aviona", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2.

izvještaju, izraelski gubici bili su 19 aviona, osam poginulih pilota te 11 nestalih vojnika.⁴¹ S druge strane, prema vijestima Radio Kaira, Izrael je u prvom zračnom naletu izgubio 75 zrakoplova, od čega je osam oboreno nad Suezom, a njihovi su piloti zarobljeni. Egipatska strana, prema istim navodima, pritom je izgubila tek dva lovačka zrakoplova. Članak je usmjeren na izraelsku agresiju koja je prikazana kao zadavanje udarca politici nesvrstanosti, s obzirom na to da je upravo UAR od svih bliskoistočnih zemalja najprivrženiji politici nesvrstavanja.⁴²

U kraćem članku od 5. lipnja 1967. naznačeno je da je više eskadrila mlaznih lovaca "MiG-ova" odletjelo direktno iz Alžira u UAR. Radilo se o 48 MiG-ova koji su prethodno dobili dozvolu Tunisa i Libije da mogu preletjeti preko njihova teritorija. Alžirski predsjednik Huari Bumedijen izvršio je navečer smotru združenog odreda koji je krenuo na sinajsku frontu preko Libije i Tunisa, pri čemu ga je pozdravio riječima: "Samo su dva puta u vašoj borbi: smrt na polju časti ili pobjeda."⁴³ Na sljedećoj se stranici nalazi naslov *Ratne operacije na Srednjem istoku*, pri čemu je potrebno izdvojiti dio koji se odnosi na to da su izraelski zrakoplovi napali područje oko Kaira te izveli napade duž demarkacijskih linija na Sinaju. Prema izvješćima Radio Kaira, egipatske obrambene snage presrele su napadače te su već pri prvom napadu uspjele oboriti 23 izraelska zrakoplova.⁴⁴ Na kraju članka navodi se da su u trosatnim borbama od početka sukoba oborena 44 izraelska i dva egipatska zrakoplova te da su svi egipatski avioni odmah poletjeli u protunapad.⁴⁵ Osim izvještaja o uništenju zrakoplova, objavljen je i izvještaj jordanskoga predstavnika prema kojem su jordanske snage duž granice i u okolici Jeruzalema uništile 36 izraelskih tenkova. Istodobno, Radio Damask prenio je priopćenje u kojem se navodi da su sirijski lovci u suradnji s protuavionskom artiljerijom tijekom borbenih djelovanja oborili 54 izraelska zrakoplova,⁴⁶ dok je jordansko priopćenje išlo u smjeru da su jordanske snage zauzele Jeruzalemsku dolinu.⁴⁷ Teza o eliminiranju više od stotinu izraelskih aviona od strane egipatskih i sirijskih snaga te o povlačenju izraelske vojske i dalje se ponavljala, kao i izvještaji o odbijanju izraelskih snaga na Kuntilu i Abu Agilu, koji se nalaze na Sinajskom poluotoku. Izvor je

⁴¹ "Isak Rabin: Izrael uništio 374 aviona", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2. Primjerice, u *Slobodnoj Dalmaciji* dan poslije izvještava se o obaranju 374 arapska aviona i napredovanju izraelskih snaga ("Prodor na egipatski teritorij", *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 1).

⁴² A. Budimlić, "Kairo spreman dočekaog agresiju", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2.

⁴³ "Alžirski 'Migovi' na Sinaju", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 2; "Alžirski migovi odletjeli u UAR", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 3.

⁴⁴ A. Budimlić, "Kairo: 'Napad je počeo u 07,00 h'", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 3.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ "Aman: Jordanske snage uništile 36 izraelskih tenkova", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 3.

⁴⁷ "Jordanske snage zauzele Jeruzalemsku dolinu", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 2.

bio Radio Kairo, koji je prenosio egipatska vojna priopćenja te Radio Damask, koji je stajao iza vijesti da su sirijski avioni bombardirali rafineriju nafte u Haifi i da su je zapalili, a da su se svi sirijski avioni vratili u baze.⁴⁸ Od svih izvještaja sa strane Izraela prenesena je izjava Moše Dajana, izraelskoga ministra obrane, koji je ustvrdio da su egipatske snage izvršile iznenadni napad na izraelske oružane snage,⁴⁹ čime se implicirala snaga egipatske vojske.

Nakon naslovnice novina i Titove izjave kojom izražava punu podršku naroda Jugoslavije UAR-u i ostalim arapskim državama u suprotstavljanju izraelskoj agresiji, slijedi članak koji izvještava o opravdanom ogorčenju i prosvjedima diljem zemlje. U zagrebačkim kolektivima Plivi, IPR-u i "Josipu Krašu" više od stotinu radnika sudjelovalo je u prosvjednim okupljanjima, najoštrije osuđujući oružanu agresiju i solidarizirajući se s arapskim zemljama, i to već od 5. lipnja 1967. godine. Osim zabrinutih radnika, SUBNOR Jugoslavije uputio je brzojav Arapskoj federaciji bivših boraca, dok su cjelokupni događaji izazvali "ogromna ogorčenja od strane građana Sarajeva".⁵⁰ Propagandno izvještavanje o navodnom ogorčenju javnosti i prosvjedima koji su se diljem zemlje organizirali kao reakcija na oružani napad Izraela te na eskalaciju sukoba na Bliskom istoku nastavljeno je i dalje. Prema izvješćima, više od stotinu radničkih kolektiva na području nekadašnjega karlovačkog kotara organiziralo je brojne prosvjedne skupove protiv ratnih zbivanja na Bliskom istoku. Radnici iz ustaničke Like, Korduna i Gorskog kotara u pismima Centralnom komitetu Saveza komunista Jugoslavije (CK SKJ) i Saveznom izvršnom vijeću (SIV) odlučno su osudili agresiju na arapske države i pozvali najviše državno-političke instance da se maksimalno angažiraju u zaustavljanju krvoprolića u tom području. Na tim skupovima sudjelovalo je više od 30 000 osoba.⁵¹ Dakle, isticalo se da *ustanička* mjesta iz Like, Korduna i Gorskog kotara prosvjeduju zbog sukoba na Bliskom istoku. *Vjesnik* s time povezuje sintagmu *ustaničko stanovništvo* koje se bori protiv *nepravdi* na dalekom Bliskom istoku. Navod o *ustaničkom* stanovništvu u brojci od 30 000 sudionika nije potkrijepljen ni jednom fotografijom ni izjavom samih sudionika, što nameće potrebu da se vjerodostojnost takvoga podatka promatra s određenom rezervom. U sljedećim izvještajima navodi se da podršku arapskom narodu u borbi protiv izraelskih militarista iskazuju i radni kolektivi, škole i sveučilišta, koji zahtijevaju hitan prekid vatre između zaraćenih strana. Osim navedenih kolektiva, iz Domaće tvornice rublja upućeni su brzojavi predsjedniku

⁴⁸ "Oboreno više od 100 izraelskih aviona", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 3; "Odbijen izraelski napad na Sinajski poluotok", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

⁴⁹ "Moše Dajan: Egipat izvršio napad na izraelske snage", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 3.

⁵⁰ "Jugoslavenska javnost osuđuje agresiju", *Vjesnik*, 6. 6. 1967., str. 6; "Protesti u Jugoslaviji protiv izraelske agresije", *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 4.

⁵¹ "Ogorčenje i protesti naše javnosti", *Vjesnik*, 7. 6. 1967., str. 4.

Titu i SIV-u kojima se iskazivala podrška stavovima jugoslavenske vlade kada je u pitanju situacija na Bliskom istoku. Prosvjedima protiv agresora i u znak podrške pravednoj borbi arapskih naroda pridružili su se i članovi Udruženja proizvođača kruha i peciva Jugoslavije. Sudjelovali su i studenti iz Rijeke, radnici tvornice “Đuro Đaković” iz Slavonskoga Broda, radnici Autosaoobraćajnog poduzeća, zaposlenici tvornice trikotaže “Posavina”, učenici škola u Đakovu te radnici pamučne industrije i drugih radnih kolektiva iz Duge Rese. Svi su oni, u skladu s tadašnjim političkim smjernicama, javno izrazili solidarnost s arapskim državama, pozivajući se na progresivne vrijednosti i osjećaj međunarodne pravednosti. Prosvjedni skupovi po cijeloj Jugoslaviji nisu bili spontani, već su ih po nalogu SIV-a razrađivale i organizirale lokalne jedinice Saveza komunista (Bogetić i Životić, 2010, str. 120).

Vjesnik je u izdanju od 7. lipnja 1967. na istoj stranici donio proturječne vijesti iz Kaira i Tel Aviva. S jedne strane, vijesti iz Kaira glase da su “armije arapskih zemalja koje okružuju Izrael prešle u noći na utorak u kontranapad”,⁵² dok su iz Tel Aviva tvrdili da su izraelske snage zauzele glavne komunikacijske centre u Pojasu Gaze i egipatski grad Gazu.⁵³ Dalje se izvještavalo o prodoru oklopnih jedinica UAR-a na izraelski teritorij te o obaranju novih izraelskih aviona, sada već više od 100 komada,⁵⁴ kao i o zarobljavanju izraelskog pilota koji je pritom potvrdio da je Izrael prvi počeo agresiju, a taj je materijal potom Vijeću sigurnosti OUN-a distribuirao Egipat.⁵⁵ Premda su u izvještajima podaci o arapskim gubicima ograničeni, a izraelski gubici često naglašavani, dostupni podaci ukazuju da je Sovjetski Savez zahtijevao od Izraela obustavu vojne akcije i povlačenje trupa iza linije primirja.⁵⁶ Istovremeno, iako su se arapski gubici umanjivali, mediji izvještavaju o bezuvjetnom sovjetskom zahtjevu za obustavu vojnih operacija, pri čemu takva diplomatska inzistiranja stvaraju napetost i kontradikciju prikazom Izraela kao države koja trpi velike ljudske i materijalne gubitke te se nalazi u defenzivi. Objavljivani izvještaji redovito su vijestima iz Kaira namjenjivali istaknuto mjesto u uređivačkoj dinamici novina, što jasno svjedoči o tome kojim je događajima u Egiptu i na Bliskom istoku u kontekstu Šestodnevnoga rata jugoslavenski tisak davao prioritet. *Vjesnik* je nastavio pratiti razvoj ratnih operacija na Bliskom istoku i izvještavati s bojišnice, no uz sve češće komentare izvjestitelja: “Poluslužbeno ovdje nitko nije oduševljen odlukom Vijeća sigurnosti o obustavi vatre na frontovima. Ne zato što bi UAR bi-

⁵² “Kairo: ‘Arapske jedinice okružuju Izrael’”, *Vjesnik*, 7. 6. 1967., str. 2.

⁵³ “Tel Aviv: ‘Izraelske trupe zauzele EL Ariš i Gazu’”, *Vjesnik*, 7. 6. 1967., str. 2.

⁵⁴ “Oklopne jedinice UAR prodrle na izraelski teritorij”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

⁵⁵ “Zarobljeni izraelski pilot potvrdio da je Izrael prvi počeo agresiju”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

⁵⁶ “Od Izraela zatraženo da odmah obustavi svoje vojne akcije”, *Slobodna Dalmacija*, 6. 6. 1967., str. 1.

la pobornik rata, već zato što u toj odluci nema riječi o povlačenju trupa zaraćenih strana na početne položaje.”⁵⁷ Dakako, u izvještajima se nije pisalo o gubicima teritorija, ljudstva i naoružanja na strani arapskih država. To je vidljivo u drugom članku u kojem se može pročitati da su se izraelske jedinice nastavile kretati u tri kolone prema Sueskom kanalu, od kojeg su bile udaljene samo četrdesetak kilometara, te da se u njihovim rukama nalazi čitav sustav egipatskih baza na sjeveroistočnom Sinaju. Nakon “blitzkriega” na Sinaju Izrael je preselio svoje snage i udario na granicu s Jordanom. Ono što nisu uspjele u prijašnjim ratovima izraelskim je snagama pošlo za rukom tijekom svega nekoliko dana Šestodnevna rata – zauzeti Jeruzalem. Egipatska vrhovna komanda priopćila je da snage Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije aktivno sudjeluju na strani Izraela,⁵⁸ da su im arapske zemlje obustavile isporuku nafte⁵⁹ te da su UAR, Alžir i Sirija prekinuli diplomatske odnose s SAD-om.⁶⁰ U sljedećim danima u većoj se mjeri moglo pratiti napredovanje arapskih vojski⁶¹ kao i povlačenje izraelskih snaga, koje su potisnule sirijske trupe, sve do Nazareta.⁶² Novine su izvještavale i o prodoru izraelske vojske na egipatski teritorij, pri čemu se isticalo da je riječ o izraelskoj interpretaciji događaja na frontama, iako su sve zapadne agencije prenijele istu vijest.⁶³ O daljnjem napredovanju izraelske vojske piše se najčešće na drugoj ili na idućim stranicama novina, iako se radi primjerice o prodiranju prema Sueskom kanalu, zauzimanju egipatskih baza na Sinaju, razbijanju fronti prema Egiptu i Siriji, zauzimanju utvrde Šarm el-Šeik koja kontrolira Tiranski tjesnac, o zauzimanju važnih gradova, primjerice Jerihona na rijeci Jordanu, i velikog dijela jordanskog teritorija, o zarobljavanju većine jordanske armije kao i jedne iračke brigade u Jordanu.⁶⁴

Dana 9. lipnja 1967. novine su objavile da je došlo do prekida vatre između UAR-a i Izraela i da će UAR u četvrtak navečer prihvatiti poziv Vijeća sigurnosti za

⁵⁷ A. Budimlić, “Kairo: Borbe na tri fronta”, *Vjesnik*, 8. 6. 1967., str. 2.

⁵⁸ “Snage USA i Britanije aktivno učestvuju na strani Izraela”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 1.

⁵⁹ “Arapske zemlje obustavljaju isporuku nafte USA i Britaniji”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 2.

⁶⁰ “UAR, Alžir i Sirija prekinuli diplomatske odnose sa USA”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 1.

⁶¹ “Arapske armije prešle u protunapad”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 2; “Egipatski avioni napali izraelske aerodrome”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 2; “Ofenziva sirijskih snaga”, *Slobodna Dalmacija*, 7. 6. 1967., str. 2; “Sirijske trupe prodrle u dolinu jezera Hulek”, *Slobodna Dalmacija*, 8. 6. 1967., str. 1.

⁶² “Borbe se nastavljaju usprkos apelu o prekidu vatre”, *Slobodna Dalmacija*, 8. 6. 1967., str. 1.

⁶³ “Prodor na egipatski teritorij”, *Slobodna Dalmacija*, 9. 6. 1967., str. 1.

⁶⁴ “Izraelske armije duboko prodrle na egipatski teritorij”, *Slobodna Dalmacija*, 8. 6. 1967., str. 2.

prekid vatre ako to učini i druga strana, dok su Jordan i Izrael prihvatili taj poziv.⁶⁵ U isto vrijeme Sovjetski Savez je Vijeću sigurnosti podnio prijedlog rezolucije kojim je zatražena osuda izraelskih vojnih akcija zbog nastavka sukoba, uz zahtjev da se izraelske snage povuku na liniju primirja uspostavljenu 1949. godine.⁶⁶ Kako se navodi:

Prekid vatre između Izraela i Sirije stupio je na snagu u subotu u 19.30 sati, dva sata poslije roka koji je predložio UN. U trenutku kada su obustavljene borbe, izraelske trupe, podržavane oklopnim jedinicama, držale su stratezijske položaje unutar sirijskog teritorija. Dovlačeći više stotina tenkova, kamiona i vozila, izraelske su snage uspjele zauzeti visove s kojih je sirijska artiljerija bombardirala njihove položaje.⁶⁷

Iako je ishod rata u tom trenutku praktički već bio odlučan, izvještavalo se o sve intenzivnijim akcijama palestinskih komandosa koji su, prema navodima, sabotirali željezničku infrastrukturu, rušili mostove i izvodili napade na izraelske vojne ciljeve,⁶⁸ dok su iz Beiruta stizale vijesti o sirijskoj protuavionskoj artiljeriji koja napada izraelske zrakoplove duž sjevernoga i srednjega sektora fronte.⁶⁹ Izvještaji iz Izraela sugerirali su da su izraelske snage presjekle sve glavne puteve prema Sueskom kanalu i da je prekinuta egipatska blokada Tiranskog tjesnaca, čime je osigurana plovidba egipatskim brodovima.⁷⁰

Na sastanku čelnika komunističkih i radničkih partija te vlada europskih socijalističkih zemalja održanom u Moskvi 9. lipnja usvojena je zajednička izjava u kojoj se iznosi stav o situaciji na Bliskom istoku, uz jasno nazivanje izraelskih vojnih akcija agresijom.⁷¹ Naime, radilo se o svim značajnim predsjednicima vlada i prvim tajnicima komunističkih partija u Europi. Tako je sastanku u ime jugoslavenske vlade prisustvovao predsjednik SFRJ Josip Broz Tito i član predsjedništva CK SKJ Vladimir Popović. Na sastanku se razmatrala situacija na Bliskom istoku, kako donosi Tanjug, a prenosi *Vjesnik*, “stvoren[a] izraelskom agresijom koja je rezultat dosluha određenih imperijalističkih sila, u prvom redu SAD, protiv arapskih

⁶⁵ “Prekid vatre između Izraela i Jordana”, *Slobodna Dalmacija*, 8. 6. 1967., str. 2.

⁶⁶ “UAR i Izrael prihvatili prekid vatre”, *Vjesnik*, 9. 6. 1967., str. 1; “UAR prihvatila poziv za prekid vatre”, *Slobodna Dalmacija*, 9. 6. 1967., str. 1.

⁶⁷ “Izrael i Sirija obustavili borbe, nakon što su izraelske trupe zauzele ključne položaje”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 1.

⁶⁸ “Kairo: ‘Akcije palestinskih komandosa’”, *Vjesnik*, 9. 6. 1967., str. 1; “Sirijske trupe prodrle u dolinu jezera Hulek”, *Slobodna Dalmacija*, 8. 6. 1967., str. 2.

⁶⁹ “Bejrut: Protuavionska artiljerija obara izraelske avione”, *Vjesnik*, 9. 6. 1967., str. 1.

⁷⁰ “Izraelske snage presjekle sve glavne puteve prema Sueskom kanalu”, *Vjesnik*, 9. 6. 1967., str. 1.

⁷¹ “Sva pomoć ugroženim arapskim zemljama”, *Vjesnik*, 10. 6. 1967., str. 1.

država”.⁷² Među ključnim zaključcima isticalo se uvjerenje socijalističkih zemalja da će progresivni režimi biti dodatno osnaženi i naglašeno je da će arapske zemlje u svojoj borbi protiv imperijalizma i za očuvanje slobode, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta imati punu podršku socijalističkih država. U završnoj riječi postavljen je ultimatum da “ako izraelska vlada ne okonča agresiju i ne povuče trupe iza linije primirja, socijalističke zemlje koje su potpisale ovu izjavu učinit će sve što je neophodno da bi pomogli narodima arapskih zemalja da pruže odlučni otpor agresoru, kako bi zaštitili svoja zakonita prava. (...) Pravedna borba arapskih naroda će trijumfirati”.⁷³ Iz navedenoga se može zaključiti da tadašnji jugoslavenski vrh u ovoj situaciji nije vodio deklarativno nesvrstanu politiku, već se jasno opredijelio za istočno-komunistički blok na čelu sa Sovjetskim Savezom. O pristranosti jugoslavenskoga tiska u izvještavanju o arapsko-izraelskom sukobu svjedoči i Josip Đerđa, predsjednik Komisije za međunarodnu suradnju i veze SSRNJ, na sjednici te komisije 21. lipnja 1967., gdje je kazao:

Moram da vam kažem da je naša štampa učinila jedan vrlo težak gaf. Prvi je naš list objavio da su stigli prvi avioni sovjetski i “Njujork tajms” je citirao naš list. O tom kad su stigli, koliko itd. Meni je egipatski ambasador rekao zaprepašeno: prvo, ja ne znam da su stigli, možda i nisu, ali ako su stigli sigurno je to neka vojna tajna. Kada to ne objavljuje Egipat, ne objavljuje SSSR, onda verovatno tu nešto ima. Ali, zapadna štampa sve zna, i kako je stvoren most kroz Jugoslaviju, koliko ih je išlo itd. Citirajući naše izvještaje, pre svega Borbine, nemam utisak da su jako svesni delikatnosti situacije (...) da našim pisanjem ne dajemo nijedan argument za pitanja u našoj javnosti. (Lebl, 2001, str. 66)⁷⁴

Na idućim stranicama *Vjesnika*, koji je prenio vijesti Tanjuga, doznaje se da je u Kairu navodno vladalo veliko uzbuđenje zbog masovnoga izraelskog napada na Siriju, što je smatrano dokazom da se radi o dobro pripremljenim planovima koji su usuglašeni sa Sjedinjenim Američkim Državama i Velikom Britanijom. Potvrda toga, kako ističu u Kairu, jest to što je sirijska strana prekinula vatru rano u zoru, kada je Sirija, kao i Egipat, prihvatila istu rezoluciju Vijeća sigurnosti o prekidu vatre. Prema egipatskom priopćenju, izraelska strana nastavila je s napadima te je izraelsko zrakoplovstvo istovremeno izvelo više udara u zoni Sueskog kanala.⁷⁵

⁷² Isto.

⁷³ Isto.

⁷⁴ To potvrđuju i tekstovi Milutina Milenkovića, dopisnika iz Kaira, u *Borbi* u kojima iznosi oštre kritike na račun predsjednika Namera. Zbog toga je Savezno ministarstvo za vanjske poslove uputilo primjedbu uredništvu *Borbe*, istaknuvši kako objavljeni sadržaji nisu u skladu s temeljnim smjernicama jugoslavenske vanjske politike prema arapskom svijetu (Bogetić i Životić, 2010, str. 124).

⁷⁵ “Izrael nastavlja agresivne akcije protiv arapskih zemalja”, *Vjesnik*, 10. 6. 1967., str. 3.

S druge strane, izraelski radio je, kako prenosi Tanjug, javio da se situacija na sirijskoj granici naglo pogoršala, jer je teška artiljerija zasula izraelska pogranična mjesta i kibuce, te da se pod udarom nalazi 16 izraelskih sela. Izraelski upad u Siriju izveden je nakon dugotrajnoga sirijskog bombardiranja. Egipatske snage, unatoč prihvaćenoj obustavi vatre od strane UAR-a, izvele su iznenadni napad na izraelske trupe na Sinajskom poluotoku u petak. Dalje se u priopćenju navodi da su izraelske snage odbacile egipatski napad u pustinjsku oblast istočno od grada Ismailije.⁷⁶ Iz Kaira su tvrdili da su operacije prekinute 9. lipnja u 13.30 po lokalnom vremenu, nakon prihvaćanja rezolucije Vijeća sigurnosti. U vremenskom razmaku od desetak sati izraelske snage iskoristile su situaciju za brzo napredovanje prema Sueskom kanalu.⁷⁷ Od dopisnika Tanjuga doznaje se da je Izrael zatražio od velikih sila priznanje postojanja izraelske države, zajamčenu slobodu plovidbe kroz Tiranski zaljev i Suez, izvjesnu neutralizaciju Sinaja te da prihvate “kao nepobitnu činjenicu da Izrael predstavlja najjaču snagu stabilnosti u području i da je kao takvu treba iskoristiti”.⁷⁸ Dana 10. lipnja 1967. prekinut je sukob između Izraela i Sirije te je u subotu u 19.30 po srednjoeuropskom vremenu na snagu stupilo primirje.⁷⁹ Od važnijih vijesti treba izdvojiti da je na masovnim narodnim manifestacijama odbijena Naserova ostavka te da je Nacionalna skupština UAR-a donijela odluku da se Naseru dodijele “sva ovlaštenja za potpunu mobilizaciju snaga u cilju vojne i političke obnove zemlje”.⁸⁰

Tito se iz Moskve vratio u Beograd u subotu 10. lipnja,⁸¹ a već 12. lipnja održao je u glavnom gradu SFRJ sastanak s Huarijem Bumedijenom, predsjednikom Revolucionarnoga vijeća Alžira, koji je potom nastavio put prema Moskvi.⁸² Istim onim Bumedijenom koji je poslao oružje i vojsku u arapske države, izvršio smotru vojske i odaslao u svijet riječi kojima nudi: *smrt ili pobjedu*. Usto je izjavio da su Arapi izgubili bitku, ali ne i borbu, čime je najavljen ulazak u dugotrajan rat koji su spremni voditi do konačne pobjede.⁸³ Koliko je Pokret nesvrstanih bio “svr-

⁷⁶ “Tel Aviv: ‘Upad u Siriju’”, *Vjesnik*, 10. 6. 1967., str. 3.

⁷⁷ “Prekinuta vatra na sueskom frontu”, *Vjesnik*, 10. 6. 1967., str. 3.

⁷⁸ “I. Mimica, Tel Aviv: ‘Spreman spisak uvjeta’”, *Vjesnik*, 10. 6. 1967., str. 3.

⁷⁹ “Izrael i Sirija obustavili borbe”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 1.

⁸⁰ “Sva ovlaštenja Naseru”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 1; “Naser podnio ostavku”, *Slobodna Dalmacija*, 10. 6. 1967., str. 1. O Naserovu dramatičnom podnošenju ostavke i hysteriji koja je zbog toga obuzela stanovništvo u subjektivnom tekstu izvještava Faik Dizdarević, dopisnik Tanjuga u Kairu: “Gamale, vrati se”, *Slobodna Dalmacija*, 10. 6. 1967., str. 1.

⁸¹ “Predsjednik Tito vratio se u Beograd”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 1.

⁸² “Susret Tito-Bumedijen”, *Vjesnik*, 13. 6. 1967., str. 1; “Tito se sastao s Bumedijenom”, *Slobodna Dalmacija*, 13. 6. 1967., str. 1.

⁸³ “Bumedijen: Arapi su izgubili bitku, ali ne i borbu”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 3.

stan”, pokazuje i Bumedijenova izjava u kojoj je konstatirao da “Izrael provodi strategiju paraliziranja i razbijanja revolucije u Africi, Aziji i Latinskoj Americi”.⁸⁴ Razgovori su vođeni u beogradskoj zračnoj luci, a u njima su sudjelovali najviši predstavnici vlasti obiju država. S kraćeg sastanka poslana je jasna poruka: Jugoslavija i Alžir su prijateljske države koje stoje uz arapske zemlje i Sovjetski Savez u suprotstavljanju zapadnim demokracijama predvođenim Sjedinjenim Američkim Državama.⁸⁵

Dana 11. lipnja Jugoslavija je poslala notu Avigdaru Daganu, poslaniku Izraela u Beogradu. Notu je uručio Mišo Pavićević, zamjenik državnog tajnika za vanjske poslove, a u njoj se osuđuje izraelska agresija i traži hitno povlačenje trupa s okupiranih teritorija:

Osuđujući agresiju i sve ove postupke Izraela, vlada SFRJ smatra neophodnim da se izraelske trupe hitno povuku s okupiranih teritorija na položaje prije početka napada na susjedne arapske zemlje. U protivnom, vlada SFRJ bit će primorana da preispita svoje odnose s Izraelom. Sva odgovornost za posljedice koje bi iz toga proizlazile past će isključivo na vladu Izraela.⁸⁶

Jugoslavensko političko vodstvo prema Izraelu je zauzelo stav koji je bio u suprotnosti s načelima i ciljevima Pokreta nesvrstanih kako su oni bili formulirani u službenim dokumentima i deklaracijama toga međunarodnog foruma (Bogetić i Životić, 2010, str. 133). Navedeni čin dio je koordinirane akcije poduzete nakon zasjedanja europskih komunističkih država u Moskvi, s obzirom na to da je Sovjetski Savez 10. lipnja prekinuo diplomatske odnose s Izraelom. Prema izvještajima *Vjesnika*, odnosno Tanjuga od 11. lipnja, Moskva je dva dana prije upozorila vladu u Tel Avivu da će se, u slučaju nastavka agresije na UAR i ostale arapske zemlje, ozbiljno razmotriti daljnji diplomatski odnosi s Izraelom te poduzeti potrebne mjere za suzbijanje agresije i provedbu odluka Vijeća sigurnosti.⁸⁷ Čehoslovačka i Bugarska su putem nota također prekinule diplomatske odnose s Izraelom.⁸⁸ Nedugo nakon što je Sovjetski Savez prekinuo diplomatske odnose s Izraelom, i Jugoslavija je, slijedom ignoriranja note upućene 11. lipnja i nastavka izraelskih aktivnosti prema arapskim zemljama, donijela istu odluku. Jugoslavenska je vlada ponovila da prekida odnose s Izraelom te da punu odgovornost za sve buduće posljedice snosi isklju-

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ “Hitno povući trupe na položaje prije agresije”, *Vjesnik*, 12. 6. 1967., str. 1.

⁸⁷ “SSSR prekinuo diplomatske odnose s Izraelom”, *Vjesnik*, 11. 6. 1967., str. 1-2.

⁸⁸ “I Bugarska prekinula diplomatske odnose s Izraelom”, *Slobodna Dalmacija*, 12. 6. 1967., str. 1.

čivo izraelska vlada.⁸⁹ Uslijedile su jugoslavenske pošiljke pomoći u lijekovima, opremi i raznom materijalu Siriji i UAR-u,⁹⁰ solidariziranje s arapskim zemljama,⁹¹ prozivanje američke politike da nije osudila Izrael,⁹² diplomatski naponi vlade u pronalaženju rješenja⁹³ i u osudi Izraela, pri čemu treba izdvojiti riječi Mike Špiljka, predsjednika SIV-a, na Generalnoj skupštini OUN-a 21. lipnja 1967.:

Po drugi put za deset godina Izrael je izvršio oružani napad na UAR, proširivši ga i na Siriju i Jordan. Izraelske oružane snage okupirale su znatne dijelove teritorija tih država i nanijele velike žrtve i patnje njihovu stanovništvu. (...) U tom smislu neophodno je osuditi agresiju i zatražiti neodgodivo i bezuvjetno povlačenje svih oružanih snaga napadača na pozicije od 4. lipnja. (...) Također smatramo za neophodno da se od Izraela zatraži odšteta za zemlje žrtve agresije.⁹⁴

Zaključak

Nastanak Države Izrael, promatrano iz perspektive arapskih država, trajni je izvor nestabilnosti na Bliskom istoku. Slijedom toga, sveobuhvatno i održivo rješenje izraelsko-arapskoga sukoba do danas nije postignuto. Od 1948. vođena su četiri velika međudržavna rata i niz manjih oružanih sukoba, koji su ostavili dugoročne političke, sigurnosne i društvene posljedice te ljudske žrtve.

⁸⁹ “Jugoslavija prekinula odnose s Izraelom”, *Vjesnik*, 14. 6. 1967., str. 1; “Jugoslavija prekinula diplomatske odnose s Izraelom”, *Slobodna Dalmacija*, 14. 6. 1967., str. 1.

⁹⁰ “Prve pošiljke pomoći Jugoslavije Siriji i UAR”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 1.

⁹¹ “Bejrut: Priznanje stavu Jugoslavije”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 1; “Stiže pomoć žrtvama rata”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 3; “Rijeke izbjeglica i dalje stižu u Aman”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 3.

⁹² “Bez osude agresora”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 1; “Američka politika na optuženičkoj klupi”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 1.

⁹³ “Izjava Marka Nikezića u New Delhiju Rezultatima agresije nitko se ne može koristiti”, *Slobodna Dalmacija*, 16. 6. 1967., str. 1; “Naći rješenja koja će voditi trajnom miru”, *Slobodna Dalmacija*, 19. 6. 1967., str. 1.

⁹⁴ “Neophodno je osuditi agresiju”, *Slobodna Dalmacija*, 22. 6. 1967., str. 1-2. Jugoslavija je zauzela sasvim jasan stav na kraju rata, a to je osuda i obuzdavanje Izraela, pa je primjerice Jugoslavenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda uputila apel svim međunarodnim i nacionalnim mirovnim i oslobodilačkim organizacijama u kojem se ističe: “Bilo bi kobno za mir u svijetu i za prava naroda na slobodu i teritorijalni suverenitet ako bi se dopustilo da agresor izvuče ma kakve koristi iz svoje militarističke avanture. To bi bio opasan presedan i ohrabivanje svim današnjim i potencijalnim agresorima. (...) Jugoslavenska liga za mir, nezavisnost i ravnopravnost, narod i cjelokupna miroljubiva javnost Jugoslavije zato čvrsto stoje na strani pravedne stvari arapskih naroda i odlučno zahtijevaju da se agresor odmah i bezuvjetno vrati na polazne pozicije i da se onemoguću da bilo on, bilo njegovi imperijalistički pokrovitelji izvuku ma kakvu korist iz njihove krvave avanture” (“Obuzdati apetite agresora”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 6. 1967., str. 2).

U tom je kontekstu Šestodnevni rat iz 1967. ključna prekretnica. Izrael je u vrlo kratkom vremenu, za samo nekoliko dana, ostvario vojnu nadmoć nad Egiptom, Sirijom i Jordanom zauzevši Istočni Jeruzalem, Golansku visoravan, Sinajski poluotok te zapadnu obalu Jordana. Time je potvrdio svoju vojnu superiornost nad arapskim državama. Osim vojne dimenzije, rat je imao i snažnu diplomatsku pozadinu, posebno važnu za razumijevanje pozicije Jugoslavije unutar tadašnje međunarodne arhitekture.

Neposredno nakon izbijanja sukoba Sovjetski Savez prekinuo je diplomatske odnose s Izraelom, označivši ga agresorom nad arapskim susjedima. Stav Sovjetskog Saveza prema Izraelu preuzela je većina zemalja socijalističkog bloka pod sovjetskim utjecajem, kao i formalno nesvrstana Jugoslavija. Iznimku među socijalističkim državama predstavljala je Rumunjska, koja je unatoč članstvu u Varšavskom paktu i SEV-u zadržala diplomatske odnose s Izraelom.

Takvo jugoslavensko svrstavanje dodatno se očitovalo u dozvoli sovjetskim zrakoplovima za prelet preko jugoslavenskog teritorija radi pomoći arapskim državama te u izjavi Josipa Broza Tita na sjednici Predsjedništva SFRJ i Izvršnoga komiteta CK SKJ 11. lipnja 1967. u kojoj je rumunjsku politiku prema Izraelu objasnio visokim udjelom dužnosnika židovskoga porijekla, što pokazuje da je jugoslavenski vrh Izrael smatrao sigurnosnim problemom, a političare židovskoga porijekla na vodećim položajima u socijalističkim državama svojevrsnom sigurnosnom prijetnjom.

Osim iz izjava sa zatvorenih sjednica jugoslavenskoga državnog vrha, opisano stajalište Jugoslavije prema Izraelu vidljivo je i iz načina na koji je Šestodnevni rat prikazan u vodećim jugoslavenskim tiskovinama. U ovome radu jugoslavenska politika prema Izraelu opisana je na temelju analize vodećih jugoslavenskih tiskovina iz SRH, zagrebačkoga *Vjesnika* i splitske *Slobodne Dalmacije*. Obje su tiskovine vijesti koje su objavljivale uglavnom preuzimale od Tanjuga, pri čemu je evidentno da je odabrani sadržaj bio selektivan i pristran. Analiza prikaza ratnih sukoba tijekom Šestodnevnoga rata otkriva tendenciju prešućivanja brzog napredovanja izraelskih snaga, kao i njihovih strateških i taktičkih pozicija tijekom sukoba. Značajne izraelske vojne pobjede bile su umanjivane ili tek površno spominjane. Istovremeno, od početka rata Izrael je optuživan kao agresor i imperijalistička sila, dok su arapske države predstavljene kao ugrožene. Kako je izraelska vojna pobjeda postajala očita, medijski diskurs usmjerio je pažnju na akcije palestinskih komandosa, naglašavajući njihove napade na infrastrukturu, ili na prosvjede građana protiv rata na Bliskom istoku. Analiza novinskih tekstova pokazuje odsutnost objektivnosti u prikazu izraelskih vojnih uspjeha i brzine njihove pobjede. Štoviše, često su preuveličavani podaci o uništenim izraelskim zrakoplovima, dok se arapski poraz olako prešućivao. Kada se promatra izvještavanje *Vjesnika* i *Slobodne Dalmacije* tijekom

Šestodnevna rata, ne uočavaju se značajnija odstupanja u sadržaju članaka, njihovi su tekstovi vrlo slični, ponekad gotovo identični, samo različitog naslova. To upućuje na konvergenciju medijskoga prikaza i jedinstven jugoslavenski politički stav.

Jugoslavensko političko vodstvo zauzelo je stav prema Izraelu koji je bio u suprotnosti s načelima i ciljevima Pokreta nesvrstanih. To potvrđuju izjave predsjednika Tita, sastanak u Moskvi, odaslane note Izraelu te prekid diplomatskih odnosa Beograda i Tel Aviva. Zbog eksplicitnog svrstavanja Jugoslavije uz Moskvu može se zaključiti da je ona odstupila od načela nesvrstanih i vodila izrazitu politiku svrstavanja. Jugoslavija je, što je vidljivo iz izjava i poteza državnoga vrha, postala nositelj pomoći, ali i aktivan sudionik u borbi protiv Izraela. Šestodnevni rat označio je prekretnicu u jugoslavenskoj vanjskoj politici: redefinirao je odnos s Izraelom, trajno obilježio jugoslavenski pristup Bliskom istoku, pokazao pragmatičnu i čvršću suradnju s Moskvom te naglasio stratešku važnost suradnje s arapskim državama u okviru Pokreta nesvrstanih.

LITERATURA

- Babić, Manojlo (1988) *Izraelsko-arapski ratovi*. Zagreb: Alfa.
- Bregman, Ahron (2016) *Israel's Wars: A History since 1947*. 4. izd. London i New York: Routledge.
- Bogetić, Dragan (2008) "Približavanje Jugoslavije socijalističkom lageru tokom arapsko-izraelskog rata 1967. godine", *Tokovi istorije*, 3-4, str. 98-116.
- Bogetić, Dragan i Životić, Aleksandar (2010) *Jugoslavija i arapsko-izraelski rat 1967*. Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Bubalo, Ivan (2024) "Jugoslavija na Bliskom istoku tijekom Šestodnevnog rata", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 56 (2), str. 455-475.
- Chapman, Colin (2002) *Čija je Obećana zemlja?: izraelsko-palestinski sukob*. Zagreb: STEPress.
- Havel, Boris (2013) *Arapsko-izraelski sukob: religija, politika i povijest Svete zemlje*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Havel, Boris (2015) *Pregled povijesti Izraela od Abrahama do moderne države*. Zagreb: Antibarbarus.
- Jakovina, Tvrtko (2011) *Treća strana Hladnog rata*. Zagreb: Fraktura.
- Johnson, Paul (2007) *Moderna vremena. Povijest svijeta od 1920-ih do 2000*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Kasapović, Mirjana (2016) *Bliski istok: politika i povijest*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kissinger, Henry (2023) *Vodstvo. Šest studija svjetske strategije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lebl, Aleksandar (2001) "Prekid diplomatskih odnosa SFRJ – Izrael 1967. godine", *Tokovi istorije*, 1-4, str. 39-75.
- Mates, Leo (1976) *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*. Beograd: Nolit.
- Oren, Michael B. (2002) *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*. Oxford i New York: Oxford University Press.
- Perković, Nikola (2025) "Ekonomski odnosi Jugoslavije i Egipta (1967.)", *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 28 (1-2), str. 125-145.
- Pirjevec, Jože (2012) *Tito i drugovi*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Ridley, Jasper (2000) *Tito: biografija*. Zagreb: Prometej.
- Sirrs, Owen L. (2010) *A History of the Egyptian Intelligence Service: A History of the Mukhabarat, 1910–2009*. London i New York: Routledge.
- Tripalo, Miko (1990) *Hrvatsko proljeće*. Zagreb: Globus.
- Vrba, Vojtech (2020) "From Czechoslovakia to the State of Israel: Introduction to Legal Aspects of Czechoslovak Help to the State of Israel in 1947–1949", *Vesnik pravne istorije*, 1, str. 323-338.
- Zgurić, Borna (2022) *Politički sustavi Tunisa, Egipta i Alžira*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Žarković, Petar (2024) *Marko Nikezić. Diplomata u središtu hladnog rata*. Novi Sad: Akademska knjiga; Institut za filozofiju i društvenu teoriju Beograd.

Arhivski izvori

Hrvatska – Hrvatski državni arhiv (HR-HDA).

Simić, Pero i Despot, Zvonimir (2010) *Tito – strogo povjerljivo: Arhivski dokumenti*. Zagreb: Večernji list.

United Nations Digital Library (UNDL).

Tisak

Slobodna Dalmacija (Split), svibanj – lipanj 1967.

Vjesnik (Zagreb), svibanj – lipanj 1967.

Danijel Jurković, Karlo Jagatić

THE SIX-DAY WAR AND YUGOSLAVIA:
POLITICAL DISCOURSE AND MEDIA NARRATIVES
IN *VJESNIK* AND *SLOBODNA DALMACIJA*

Summary

This paper, based on Yugoslav press sources and archival documents, examines the course of the Third Arab–Israeli War, commonly known as the Six-Day War. It describes the official stance of the Yugoslav authorities toward the conflict, as well as the way key events of the war were presented in the Yugoslav press. During the war, Yugoslavia supported the Arab side and, as part of this policy, severed diplomatic relations with Israel. The Soviet Union held a similar position, suggesting that Yugoslav policy was aligned with that of the USSR. The study focuses on the leading daily newspapers of Socialist Republic of Croatia, *Vjesnik* and *Slobodna Dalmacija*. Analysis of their content shows that the Yugoslav press coverage of the war was marked by a binary, black-and-white perspective, biased and openly supportive of the Arab countries.

Keywords: Israel, Arabs, Six-Day War, Yugoslavia, Soviet Union, Press

Danijel Jurković, doc. dr. sc., Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.
E-mail: djurkovic@fhs.hr

Karlo Jagatić, univ. mag. educ. hist. et univ. mag. educ. croat., doktorski kandidat,
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. E-mail: kjagatic@fhs.hr